

29. V. 1980

ze dne

kultura

Viděli jsme na scéně Divadla Petra Bezruče

Já chci hrát lidem

V zapadlé vesnici Devětbůd žijí lidé, kteří jsou svobodní a písně cení více než cokoli jiného. Jednoho dne mají možnost od putujících kupců koupit býka, který rázem změni celý život vesnice. Pravda — jejich krávy rodí silná telata a měšce se naplní, ale v duších lidí se objeví nakyslá sedlina. Ten ~~tam je~~ klid a štěstí, svoboda a vzájemná úcta.

O tom a o písních, které jsou zakázány, aby nerozřídily býka, vypráví hra litevského autora Kazyse Saji Býk Klemens, uvedená na scéně DPB v režii hostujícího I. Racka, na scéně M. Rozskopfové a s hudbou V. Hála. Sajovi vyrůstá z folklóru, lidových tradic, zvyků a způsobu myšlení generální téma, které daleko přerůstá pouhé národní omezení. Toto téma je i ve formálním zpracování hry nasyceno lidovou moudrostí, hravostí a silou vše obnovujících písní a tanců. Ne nadarmo se mladý hudebník Skalnas stává nejdříve možným platidlem za býka, aby se v závěru stal nadějí vesnice, tím, kdo sejme jejich provinění a dá zapomenout na chvíle vlastní slabosti. Zvláštní křehká až pohádková poetika Sajovy hry je asi především onou skořápkou, kterou je nutné rozlousknout, abychom se dostali k čistému jádru. Soubor DPB se o to pokoušel ze všech sil a lze-li mít výhrady, pak snad jen ke zvolené cestě, způsobu uchopení této hry. Režisér jako by více vedl soubor po cestě akcentování realismu příběhu, konkrétnosti vztahů a bál se vstoupit na křehkou půdu divadelní fantazie. Proto mu také lépe vychází druhá polovina hry, syrovější a dusnější, zatímco v první části edokázal připravit půdu pro onen kontrastní zlom vybudováním čistého světa prostých, mamonem neposkvrněných lidí. Představení tak nabývá podoby hry s hudbou a písněmi, ať se spíš mělo stát hrou písní a hudba mohla být základním komponentem představení. Tím víc, že spolupracoval s V. Hálkem, který ve tvaru scénické hudby projevil velikou míru fantazie, hudebního citu a porozumění pro svéráznou poetiku hry.

Z herců lze mluvit především o P. Pelzerovi v roli starosty, který dokázal jednoznačně odstínit obě polohy této postavy — onu prostou a přirozenou od vědomě usilující o moc. V držení těla, tónu, barvě hlasu nachází řadu odstínů přesně charakterizujících a přitom ne jednoznačně popisujících. B. Čvančara vytvořil uhlíře Alalumase prostředky střídými, ztišenými, s vnitřní

přesvědčivostí a lidskou moudrostí. Z řady dalších na sebe upozornili J. Odl, jehož herecký projev tentokrát sloužil výhradně kompozici představení, M. Logojdová, V. Krátký a B. Maierová.

I přes vznesené výhrady lze říci, že především z dramaturgického hlediska je hra vítaným repertoárovým přínosem. Je životná svou moudrostí a poezií obracející se k bezpečným hlubinám lidové moudrosti, čistoty vidění i myšlení. Jen jako by souboru DPB poslední dobou chyběla větší inscenační odvaha, větší schopnost spontánního projevu, nalezení cesty návratu k těm zdrojům, které odedávna dělaly divadlo divadlem.

SÁRKA KOSKOVÁ

Saja: Býk (DPB)

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA

odbor výstřižků

Praha 2 - Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 29 73 78

VÝSTRIŽEK Z ČASOPISU

Lidová demokracie, Praha

2.5. IX. 1980

ze dne

Litevská hra u Bezručů v Ostravě

Je vždycky velice obtížné a náročné přenést či přesadit hru z jiného vzdáleného a neobvyklého prostředí do nového prostoru. Vyžaduje to skutečně jemný divadelní cit pro vyzvednutí obecnějších rysů a zároveň neochuzovat to, co tvoří organickou a specifickou stránku toho či onoho díla.

Tyto úvahy nás napadnou při sledování inscenace hry Býk Klemens, kterou napsal současný litevský dramatik Kazys Saja. Nastudovalo ji ostravské Divadlo Petra Bezruče, které je nyní už přičleněno ke Státnímu divadlu. Dramatik (napsal několik románů a her) nás tímto svým dramatickým dílem osobitého a neobvyklého ražení zaujal před časem v Divadle v Kolíně i v brněnském Státním divadle, protože jsme vždy cítili, jak mu jeho postavy vyrůstají z lidového prostředí, jak je tu folklór organickou a opravdu akční složkou výstavy celého díla. A navíc jsme cítili, jak nám je blízká etická složka této lidové komedie, v níž se na jedné straně pohybuje touha po zbohatnutí a na druhé straně prostě lidské štěstí, v níž zároveň jako v pohádce působí zlo i dobro, nectilivost i láska. Lidové zvyky a tradice — to vše jsou prvky nám blízké a srozumitelné, jak nevzpomenout na naši klasiku, na nezapomenutelné lidové hry E. F. Burlana, na J. Drdu i na M. Kubátovu a další!

Ostravské nastudování se snažilo jít jinou cestou, hledalo těžiště hry v její dějové struktuře, v postavách a v jejich konfliktech a poněkud opomenulo přece jenom to bytostné ve hře, a to je její vkliněnost do lidové tradice, do celého zvykoslovného záměru. Akcentování příběhu, zdůrazňování dějovosti všeho toho, co se utváří na scéně — to nakonec zasáhlo samotnou poetiku hry, která je postavena na tomto propojení lidového vyprávění, zvykosloví (i to, jak je tu býk personifikován), hudby a písní.

Hostující režisér I. Racek zpracovává jednotlivé postavy, protože se snaží, aby mu nesly příběh, aby

nahrazovaly a dotvářely zvykoslovnou a folklórní tkáň hry. Hlavně se to projevuje v postavě starosty Daunorase, v němž dokázal jeho představitel P. Pelzer odhalit jeho rozpornost i dvojpořovost — jeho prostotu vycházející samozřejmě z celého prostředí, i jeho touhu po vládnutí, po moci. V této postavě se naznačují další významové polohy celé hry. Vedle něho je nutné si připomenout postavu uhlíře, kterému propůjčuje B. Čvančara nehledanou lidskou prostotu i lidovou moudrost. V Kryšce jako Skalnas, S. Ranošová v postavě starostovy matky, M. Logojdová jako Danute i řada dalších dokreslují atmosféru i tvar příběhu. Scénickou podobu mu dává M. Roszkopíová, která rámuje dějiště jakousi fortelnou prkennou ohradou. Hudba V. Hálka, texty písní I. Racka i překlad J. Klzákové patří ke kladným rysům této inscenace, která zkoumala nové možnosti této litevské hry o hledání lidského štěstí.

(mik)

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
odbor výstřížků
Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 29 73 78

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Ostravský večerník

26. V. 1980

Z PESTRÉ NABÍDKY pořadů, jež jsou uváděny v ostravských kulturních zařízeních, chceme dnes upozornit na inscenaci hry Býk Klemens, která byla uvedena na scénu v Divadle Petra Bezruče. Dílo litevského dramatika Kazise Saji vás zavede do odlehle vesnice, v níž dochází k hluboké přeměně mezilidských vztahů. Autor si za pomoci humoru bere na mušku závist, prospěchářství a další negativní vlastnosti znepríjemňující každodenní život. S činoherním souborem DPB inscenaci nastudoval režisér Ilja Racek j. h. Na snímku Petr Pelcer, Marie Logojdová, Milan Šulc a Arnošt Borovec.

[ka]

Foto: VLADIMÍR DVOŘÁK

27 VIII. 1980

Dva pohledy na drama

Hru litevského dramatika Kazyse Saji Jeho excelence býk Klemens uvedlo u nás poprvé Státní divadlo v Brně. Sajova hra patří ke špičkám současné sovětské dramaturgie (alespoň z toho, co bylo u nás dosud uvedeno), a tak vzbudila pozornost i na ostravské celostátní přehlídce.

Brněnští vyšli z podstaty dramatu, již je pohádkové podobnosti vyrostlé z kořenů lidového folklóru. Scény, v nichž kolektiv (obyvatelé vesnice) má funkci téměř dramatickou, a především kolektivní pěvecká vystoupení měly velký emotivní účinek. Dramatické napětí se přelévalo mezi tragickým osudem jedince a celého kolektivu, od spontánního svobodného projevu prostých venkovanů až po sebezotročení přijetím blahobytu jako cíle, nikoliv jako prostředku ke zlepšení bídného života. Představení do sebe nasává mnoho z jihomoravského folklóru, ale i současně populární hudby. Z toho vznikají určité problémy ve stylu, přesto však je inscenace soudržná.

Ostravské Divadlo Petra Bezruče uvádí tuto hru pod názvem Býk Klemens a už tento zkrácený název jakoby napovídá poněkud okleštěný inscenační tvar. Na scéně vystupují jen ~~individualizované~~ postavy, ne kolektiv, hudební stránka je omezena na nahrávku doplňkové hudby a zpěvu s doprovodem živého simultánního zpěvu. Scéna a kostýmy (Marta Rozskopfová) napovídají reálné venkovské prostředí bez pohádkových nebo náznakových prvků, ale jsou zároveň nekonkrétní, bez dobového a prostorového vymezení.

Na tomto půdoryse ztrácí původní text, navíc místy neobchopitelně „uhlazený“, svou symboličnost, děj sám o sobě nestačí vyjádřit dialektické proměny života, jak je Saia půvabně zachytil v několika se prolínajících tematických rovínách. Zjednodušující režie Ilji Racka ml. j. h. nedává vyzníti scéně, v níž se kupcům podaří nalákat vesničany, aby opustili svůj bídný, ale písničkami a tancem naplněný život, a nahradili ho konzumním stylem života, který ve hře symbolizuje koupě plemenného býka. Ochuzena je i scéna, kdy vesničané no tragických událostech začínají chápat svůj omyl a přicházejí odprosit moudrého uhlíře, jenž čeká ve vězení na deportaci na Sibiř: v podání Státního divadla v Brně to byla jedna z klíčových vzrušujících scén.

A tak ani dobré obsazení nemůže dát Sajovým postavám plný život a vnitřní smysl. Zpěváka Skalnase hraje jako citlivého chlapce Miroslav Kudeřa (alternuje s Vítězslavem

Kryškem), uhlíře Alalumasa představuje Bohuslav Čvančara, starostu obce Petr Pelzer, Jednoočku Blanka Meierová a další.

Režisér Racek se neodvážil vtisknout složitému a bohatému textu vlastní myšlenkovou koncepci, která by drama osobitě proměnila a rozezvučela to, co žije v povědomí českého diváka. Pravda, vyhnul se tím případnému jednoznačnému neúspěchu. Brněnský Hradil riskoval, a přestože jeho koncepce není bez slabých míst, inscenace je bohatší a přesvědčivější.

(Is)